

BÆREKRAFTIG VAREPRODUKSJON

KRISTIAN MARTINSEN
PROFESSOR, HØGSKOLEN I GJØVIK

Bærekraftig vareproduksjon betyr at vi produserer bærekraftige produkter på en bærekraftig måte, uten skadelige utslipp og forbruk av ikke-fornybare ressurser. I tillegg til overgangen til fornybar energi er bærekraftig vareproduksjon helt avgjørende for menneskehetens fremtid. Norge bør øke sin finansiering av forskning på bærekraftig vareproduksjon.

Det er umulig å tenke seg dagens samfunn uten vareproduksjon. Det går en rød tråd fra steinalderens omsetning av pilspisser og steinøkser til dagens vaskemaskiner, busser og mobiltelefoner. Vår levestandard er basert på evnen til å utvikle nye produkter og varer som gir brukeren en nytteverdi. Vareproduksjon bidrar til verdiskapning, jobber, inntekt og velstand i hele verden. Men vareproduksjon blir som regel også assosiert med fabrikker med et (fortjent eller ufortjent) dårlig rykte for utslipp av miljøskadelige stoffer og forbruk av ikke-fornybare ressurser. I dag skjer mye av vareproduksjonen i lavkostland før varene fraktes til for eksempel Norge og forbrukes her. Hvis man ser på kjeden fra råvarer til ferdig produkt for en bil består den av råvarer og komponenter fra nesten hele verden, noe som gjør at mye fossilt brensel har blitt forbrukt lenge før bilen er ferdig produsert og kommer på veien.

Det er mange faresignaler m.h.t utviklingen for planeten vår; Karbon-kretsløpet er i ubalanse med CO₂ som hopper seg opp i atmosfæren. 1/3 av nitrogenet som inntar havene er menneskeskapt. Rovdrift på planetens ressurser og reduksjon av biologisk mangfold. Globalt sett har vi i dag 50 %

overforbruk i forhold til hva planeten kan tåle. M.a.o. burde vi hatt en halv planet ekstra å ta av. Hvis alle av jordens 7 milliarder mennesker skulle leve på samme måte som i USA måtte vi hatt over 7 planeter. Forventet befolkningsvekst til 2050 er 9 milliarder og alle disse skal ha sine basisbehov dekket. Og hvem kan nekte den jevne kineser å arbeide hardt og skaffe seg de samme goder som vi har? Rasmus Hansson (MDG) foreslår at vi nordmenn kan greie oss med det forbruket vi hadde på 1980-tallet. Å senke forbruket til 1980-nivå i Norge er neppe politisk mulig. Det vil dessuten være helt uvesentlig for global bærekraft, annet enn for eksemplets makt overfor andre nasjoner. Jeg mener det beste Norge kan bidra med er å øke forskningen på *bærekraftig vareproduksjon*. Å forske frem og spre gode løsninger andre kan ta i bruk er bedre enn å rette en pekefinger.

Bærekraftig utvikling ble av Brundtland-kommisjonen definert som *utvikling som møter dagens behov uten å gå på bekostning av fremtidige generasjoners mulighet til å tilfredsstille sine behov*. Dette innebærer at både miljømessige, økonomiske og sosiale aspekter må være med, og bærekraftig vareproduksjon er her sentral. Verdensbankens årlige rapport beskriver hvordan arbeidsplasser er sentralt for alle mennesker, både i u- og i-land. Det er en klar sammenheng mellom fattigdom og barnefødsler, så den eneste etiske riktige måten å stanse befolkningsekspløsjonen på, er økonomisk vekst og gode levevilkår for alle - men dette MÅ gjøres på en bærekraftig måte. Reduksjon av forbruket i Norge er ikke løsningen, verden er avhengig av å finne frem

til bærekraftige løsninger for vareproduksjon. I tillegg til fornybare energikilder er dette avgjørende for menneskehetens fremtid. Vi må utvikle metoder for å produsere bærekraftige produkter på en bærekraftig måte, uten skadelige utslipp og uten forbruk av ikke-fornybare ressurser. Dette betyr at energien vi benytter må være fornybar for alle prosessene og all transport gjennom hele kjeden, fra råvare til ferdig produkt. Videre må alle råvarer være fornybare, resirkulerte eller gjenbrukte. Produktene eller varene som produseres må også være bærekraftige, dvs. ikke føre til skadelige utslipp ved bruk. Når man er ferdig med bruksfasen må være mulig å resirkulere, gjenbruke eller gjenvinne produktet. I tillegg må produksjonen må være kost-effektiv og produktene må gi høy nok verdiskapning for å være konkurransedyktige, og ikke minst må produksjonen skje på en etisk riktig måte. 115 millioner barn jobber i dag i til dels farlige arbeidsplasser.

Industribedrifter i Norge og andre vestlige land har kommet langt i forhold til tidlige tiders mantra om at "arbeidsplasser er viktigere miljø". På 70- og 80-tallet gjennomførte for eksempel aluminiums- og ferrolegeringsindustrien i Norge relativt enkle

tiltak som ga betydelige reduksjoner av utslipp. Gårsdagens mentalitet er i stor grad endret til en allmenn forståelse for å jobbe i retning av å redusere og fjerne miljøskadelige prosesser. Renseanlegg, forsvarlig håndtering av avfall og økt fokus på helse, miljø og sikkerhet gir resultater. De internasjonale standardene for miljøstyring i ISO 14000-serien har gjort at bedrifter kan sertifisere sine systemer for miljøstyring, og dette er typisk et av kravene fra store kunder for å få lov til å være underleverandører. Svært ofte er det en vinn-vinn situasjon mellom miljøforbedringer og økonomisk gevinst, som for eksempel der det fører til bedre utnyttelse av ressurser og råvarer. Men det er fortsatt langt igjen. I Norge forskes det mye på fornybare energi, karbonfangst og lagring. Det forskes også på bærekraftig vareproduksjon, men i en svært liten skala i forhold til energisiden. En økning av vår forskningsinnsats på bærekraftig vareproduksjon er et mye viktigere bidrag til global bærekraft enn at Norge skal gå tilbake til 1980-nivå. En satsning på bærekraftig vareproduksjon vil dessuten kunne være et fortrinn for vår egen hjemlige landbaserte industri. Norsk industri er eksponent for lettvektsløsninger som det nettopp er behov for bl.a. for mer bærekraftig transport.